

10 MINUTEN 38 SECONDEN IN DEZE VREEMDE WERELD

Elif Shafak

10 minuten
38 seconden in
deze vreemde
wereld

Vertaald uit het Engels
door Manon Smits

Nieuw Amsterdam

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

De vertaler dankt het Europäische  bersetzer-Kollegium in Straelen
voor het aangename en nuttige verblijf

E K : *Straelen*

In overleg met de auteur zijn er in de tekst enkele kleine aanpassingen gedaan

Eerste druk maart 2020

Tweede druk mei 2020

Derde druk mei 2020

Oorspronkelijke titel *10 Minutes 38 Seconds in This Strange World*. Viking,
imprint van Penguin Books

  2019 Elif Shafak

  2020 Nederlandse vertaling Manon Smits / Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Herburg Weiland

Omslagbewerking Nico Richter

Foto auteur   Zeynel Abidin

NUR 302

ISBN 978 90 468 2627 0

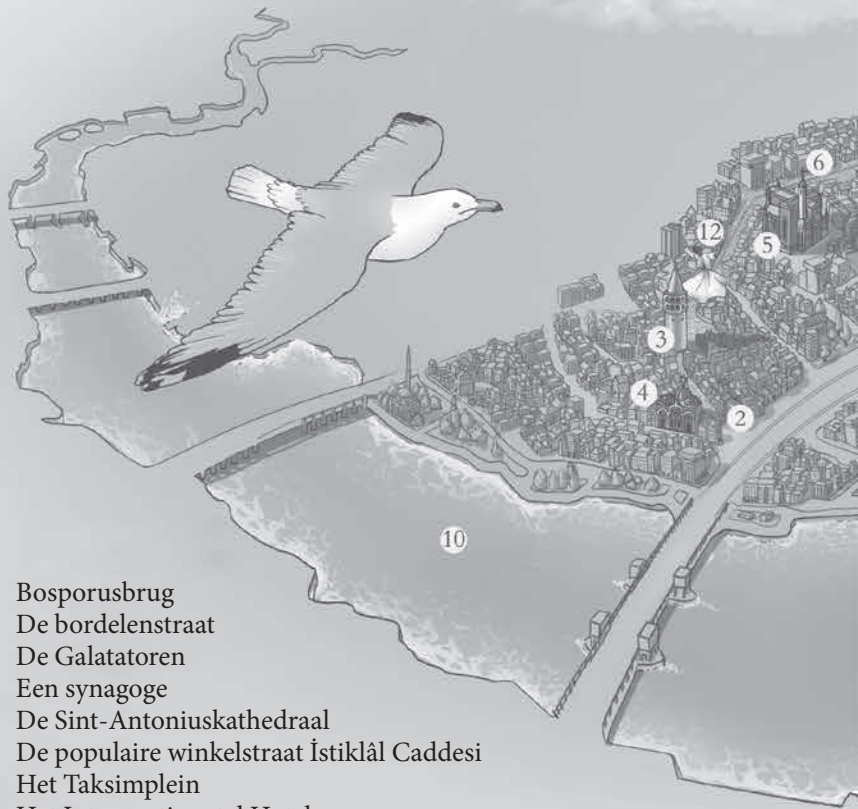
www.nieuwamsterdam.nl

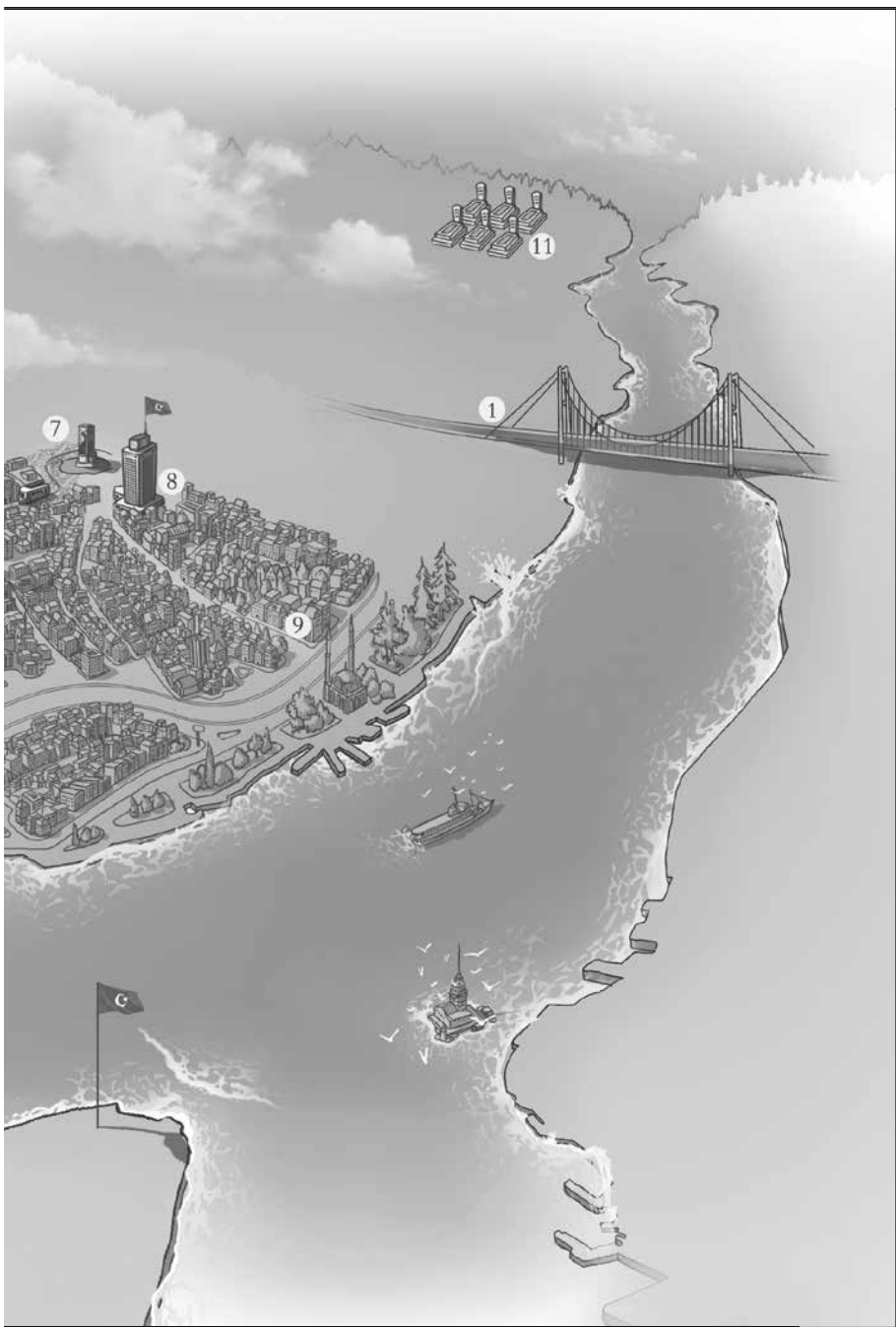
*Voor de vrouwen van Istanbul
en voor de stad Istanbul, die altijd al een vrouwenstad is geweest*

*Nu is hij iets vóór mij vertrokken van deze vreemde wereld.
Maar dat betekent niets. Mensen zoals wij, die in de
natuurkunde geloven, weten dat het onderscheid tussen
verleden, heden en toekomst slechts een hardnekkige illusie is.*

Albert Einstein na de dood van zijn
beste vriend, Michele Besso

- 1 Bosporusbrug
- 2 De bordelenstraat
- 3 De Galatatoren
- 4 Een synagoge
- 5 De Sint-Antoniuskathedraal
- 6 De populaire winkelstraat İstiklâl Caddesi
- 7 Het Taksimplein
- 8 Het Intercontinental Hotel
- 9 De Ketelmakersstraat
- 10 De Gouden Hoorn
- 11 De Begraafplaats der Vergetenen
- 12 Een soefi-derwisj-lodge

Einde

Haar naam was Leila.

Tequila Leila, zoals haar vrienden en klanten haar kenden. Tequila Leila, zoals ze thuis werd genoemd en op haar werk, in dat palissanderkleurige huis in een doodlopende straat met kinderkopjes onderaan bij de kade, ingeklemd tussen een kerk en een synagoge, met allemaal lampenwinkels en kebabzaken – de straat die de oudste legale bordelen van Istanbul herbergde.

Maar als zij dat zo zou horen zeggen, zou ze vast beledigd zijn en speelt een pump naar je toe gooien – een van haar stilettohakken.

‘Is, zul je bedoelen, schat, niet *was*... Mijn naam *is* Tequila Leila.’

Nooit of te nimmer zou ze het goedvinden dat er in de verleden tijd over haar werd gesproken. Bij de gedachte alleen al voelde ze zich klein en vernederd, en zo wilde ze zich absoluut niet voelen. Nee, zij zou aandringen op de tegenwoordige tijd – ook al begon ze nu met een wee gevoel te beseffen dat haar hart ineens niet meer klopte, en dat haar ademhaling net was gestopt, dus hoe ze het ook wendde of keerde, ze kon niet ontkennen dat ze dood was.

Niemand van haar vrienden wist er nog van. Zo vroeg in de ochtend lagen ze vast nog diep te slapen, allemaal zoekend naar de uitgang van hun dromenlabyrint. Leila zou willen dat ze ook thuis was, lekker in haar warme bed met op het voeteneind haar kat, spinnend van soezelige tevredenheid. Hij was helemaal doof en helemaal zwart – afgezien van een sneeuwvlokje op zijn ene voorpootje. Ze had hem Meneer Chaplin genoemd, naar Charlie Chaplin, omdat haar kat net als de helden van de vroege film in zijn eigen stille wereld leefde.

Tequila Leila zou er alles voor over hebben gehad om nu in haar eigen bed te liggen. Maar in plaats daarvan lag ze hier, ergens in een buitenwijk van Istanbul, tegenover een donker, vochtig voetbalveld, in

een stalen afvalcontainer met roestige handvatten en afbladderende verf. Het was er zo een op wieltes; ruim een meter hoog en half zo breed. Leila zelf was één meter vierenzeventig – plus de twintig centimeter van haar paarse stilettopumps met open hiel, die ze nog aanhad.

Er was zo veel dat ze wilde weten. In haar geest bleef ze maar de laatste ogenblikken van haar leven afspelen, piekerend op welk moment het fout was gegaan – een vergeefse bezigheid, want je kon de tijd nu eenmaal niet afwikkelen als een bol garen. Haar huid begon al wat grauw te worden, ook al bruisten haar cellen nog van de activiteit. Onwillekeurig stelde ze vast dat er een heleboel gebeurde in haar organen en ledematen. Mensen dachten altijd dat een lijk net zomin leefde als een omgevallen boom of een holle stronk, zonder enig bewustzijn. Maar als Leila ook maar even de kans zou krijgen, zou ze getuigen dat een lijk juist een en al leven was.

Ze kon niet geloven dat het nu over en uit was met haar sterfelijke bestaan. De vorige dag was ze nog door de wijk Pera gelopen, waar haar schaduw door straten gleed die waren vernoemd naar militaire leiders en nationale helden, straten vernoemd naar mannen. Die week nog had haar lach weerklonken in de lage taveernes van Galata en Kurtuluş, en in de kleine, bedompte tentjes van Tophane, die geen van alle ooit werden genoemd in reisgidsen of op toeristische plattegronden. Het Istanbul dat Leila had gekend was niet het Istanbul dat het ministerie van Toerisme aan buitenlanders zou willen laten zien.

Gisteravond had ze haar vingerafdrukken nog achtergelaten op een whiskyglas, en een zweem van haar parfum – Paloma Picasso, een verjaardagscadeau van haar vrienden – op de zijden sjaal die ze had afgegooid op het bed van een onbekende, in de bovenste suite van een luxehotel. In de lucht hoog boven haar was nog een stukje van de maan van gisteren te zien, fel en onbereikbaar, als het restant van een fijne herinnering. Ze maakte nog steeds deel uit van de wereld, en er was nog steeds leven in haar, dus hoe kon ze dan dood zijn? Hoe kon zij nu voorbij zijn, alsof ze een droom was die bij het eerste sprankje daglicht vervaagde? Een paar uur geleden was ze nog aan het zingen, roken, vloeken, denken... trouwens, ze was nu ook aan het denken. Wat bijzonder dat haar brein nog op volle toeren werkte – al had ze geen idee hoelang dat nog zou duren. Ze zou willen dat ze terug kon gaan om iedereen te vertellen dat de doden niet op slag dood waren, dat ze juist

nog konden blijven nadenken over allerlei dingen, tot en met hun eigen overlijden. Als mensen dat zouden horen, zouden ze het vast eng vinden, bedacht ze. Ze zou het zelf zeker eng hebben gevonden toen ze nog leefde. Maar ze vond het toch belangrijk dat men het te weten zou komen.

Leila had het idee dat mensen veel te weinig geduld hadden wat betreft de mijlpalen in hun bestaan. Zo gingen ze er bijvoorbeeld van uit dat je automatisch iemands man of vrouw werd op het moment dat je het jawoord gaf. Maar in werkelijkheid duurde het jaren om te leren hoe je moest functioneren in het huwelijk. Zo verwachtte de maatschappij ook dat iemands moederinstinct – of vaderinstinct – meteen in werking trad als je een kind kreeg. Maar het kon een hele tijd duren voordat mensen doorhadden hoe ze een goede vader of moeder moesten zijn – of opa of oma, dat kon ook. En hetzelfde gold ook als iemand met pensioen ging en ouder werd. Hoe kon je in vredesnaam meteen naar een lagere versnelling schakelen zodra je wegging van het kantoor waar je je halve leven had doorgebracht en je je meeste dromen had verkwanseld? Dat was niet zo makkelijk. Leila had leraren gekend die na hun pensioen toch nog om zeven uur opstonden, gingen douchen en zich netjes aankleedden, om vervolgens aan de ontbijttafel in elkaar te zakken omdat ze toen ineens weer beseften dat ze geen baan meer hadden. Ze moesten nog wennen aan het idee.

Misschien was het niet zo heel anders als het om de dood ging. Mensen dachten dat je in een lijk veranderde op het moment dat je je laatste adem uitblies. Maar zo abrupt was die overgang niet. Net zoals er talloze tinten zaten tussen pikzwart en sneeuwwit, zo waren er ook meerdere fases van deze zogenoemde ‘eeuwige rust’. Als er een grens bestond tussen het rijk der levenden en het rijk der doden, dan was die zo poreus als zandsteen, kreeg Leila nu het idee.

Ze wachtte tot de zon opkwam. Dan zou ze toch vast wel door iemand worden gevonden en uit deze smerige container worden gehaald. Ze ging ervan uit dat het de autoriteiten niet veel tijd zou kosten om te achterhalen wie ze was. Ze hoefden alleen maar haar strafblad op te duikelen. Vaker dan haar lief was, was ze door de jaren heen gefouilleerd, gefotografeerd, waren er vingerafdrukken van haar genomen en was ze vastgezet. In die politiebureautjes in buitenwijken hing altijd een heel specifieke geur: asbakken die uitpuilden van de oude peuken, bo-

dempjes koffie in gebarsten kopjes, zure adem, natte doeken, en de smerige stank van de urinoirs die geen enkele hoeveelheid bleekmiddel ooit zou kunnen onderdrukken. Wetsdienaren en overtreders deelden krappe ruimtes. Leila had het altijd een fascinerend idee gevonden dat boef en politie hun dode huidschilfers op dezelfde vloer lieten vallen, en dat die door dezelfde stofmijten werden opgepeuzeld, zonder voorkeur of partijdigheid. Op een bepaald niveau, onzichtbaar voor het menselijk oog, konden tegenpolen op de meest onverwachte manieren in elkaar opgaan.

Als de autoriteiten haar eenmaal hadden geïdentificeerd, zouden ze haar familie wel op de hoogte brengen, nam ze aan. Haar ouders woonden in het oude centrum van de stad Van – zo'n vijftienhonderd kilometer verderop. Maar ze verwachtte niet dat die helemaal hierheen zouden komen om haar dode lichaam op te halen, want ze hadden haar lang geleden al verstoppen.

Je hebt ons te schande gemaakt. Iedereen roddelt achter onze rug om.

Vervolgens zou de politie dus naar haar vrienden moeten gaan. Haar vijf vrienden: Sabotage Sinan, Nostalgie Nalan, Jamilla, Zaynab¹²² en Hollywood Humeyra.

Tequila Leila twijfelde er niet aan dat haar vrienden zo snel mogelijk zouden komen. Ze zag al bijna voor zich hoe ze op haar af kwamen rennen, haastig en toch aarzelend, met grote ogen van de schok en een pas beginnend verdriet, een rauwe pijn die nog niet was doorgedrongen, nog niet echt. Ze vond het vreselijk dat haar vrienden nu vanwege haar door zo'n hel zouden moeten gaan. Maar het was een opluchting om te weten dat ze haar een prachtige begrafenis zouden geven. Kamfer en wierook. Muziek en bloemen – vooral rozen. Vlammend rode, felgele, bordeauxrode... Klassiek, tijdloos, onverslaanbaar. Tulpen waren te verheven, narcissen te delicaat, en van lelies moest ze niesen, maar rozen waren perfect, een combinatie van wulpse glamour en scherpe doorns.

Langzaam maar zeker brak de dag aan. Strepen in de kleuren van cocktails – Peach Bellini, Orange Martini, Strawberry Margarita, Frozen Negroni – gleden over de horizon, van oost naar west. Binnen een paar tellen weerklonken er vanuit de moskeeën om haar heen allemaal oproepen tot het gebed, en natuurlijk totaal niet synchroon. In de verte ontwaakte de Bosporus uit zijn turkooizen slaap, en geuwde

krachtig. Een vissersboot kwam de haven in varen, de motor hoestte rook uit. Een flinke deining rolde loom naar de waterkant. Vroeger hadden hier olijfgaarden en vijgenbomen gestaan, maar die waren allemaal platgebulldozerd om plaats te maken voor nog meer gebouwen en parkeerplaatsen. Ergens in het halfduister blafte een hond, meer uit plichtsbesef dan van opwinding. Vlak bij haar kwinkleerde een vogel, dapper en luid, en een ander vogeltje tjirpte terug, maar iets minder vrolijk. Een ochtendkoor. Leila hoorde nu een vrachtwagen ronken op het gehavende wegdek, hij reed hobbelend door de kuilen. Zo meteen zou het geraas van het vroege ochtendverkeer oorverdovend worden. Het leven op vol volume.

In de tijd dat ze nog leefde, was Tequila Leila altijd een beetje verbaasd, van streek zelfs, door mensen die er lol in hadden om obsessief te speculeren over het einde van de wereld. Hoe konden op het eerste oog gezonde geesten zo opgaan in al die bizarre scenario's over asteroïden, vuurballen en kometen die een ravage zouden aanrichten op deze planeet? Wat haar betrof was de Apocalyps niet het ergste dat zou kunnen gebeuren. De mogelijkheid dat de beschaving in één klap zou kunnen worden weggevaagd vond ze niet half zo eng als het simpele besef dat ons individuele heengaan geen enkel effect had op de orde der dingen, en dat het leven gewoon doorging, met of zonder ons. Dát had zij altijd pas echt een angstaanjagende gedachte gevonden.

De wind veranderde van richting en joeg nu over het voetbalveld. Toen zag ze het groepje. Vier jongens die in alle vroegte tussen het vuilnis liepen te zoeken naar bruikbare spullen. Twee van hen duwden een karretje vol plastic flessen en ingedeukte blikjes. Een andere sjokte met hangende schouders en gebogen knieën achter hen aan, sjouwend met een groezelige zak waarin zo te zien iets heel zwaars zat. De vierde, duidelijk de leider, liep parmantig voorop, met zijn borst vooruit als een kempiaan. Ginnegappend kwamen ze haar kant op lopen.

Ja, loop maar door, deze kant op.

Ze bleven staan bij een afvalcontainer aan de overkant van de weg en begonnen die te doorzoeken. Shampooflessen, sappakken, yoghurtbakjes, eierdozen... alle schatten werden eruit gepikt en in het karretje geladen. Ze bewogen zich behendig, bedreven. Een van hen vond een oude leren hoed. Lachend zette hij hem op en zette een paar stappen

in een overdreven stoere houding, met zijn handen in zijn achterzakken, als een gangster uit een of andere film. Meteen griste de leider de hoed af en zette hem op zijn eigen hoofd. Niemand protesteerde. Nu ze het vuilnis hadden uitgezocht waren ze klaar om verder te gaan. Tot Leila's ongenoegen leken ze zich om te draaien en terug te lopen, de andere kant op.

Hé, ik ben hier!

Langzaam, alsof hij Leila's smeekbede had gehoord, stak de leider zijn kin omhoog en keek met toegeknepen ogen naar de opkomende zon. In het veranderende licht speurde hij de horizon af, zijn blik rondzwervend totdat hij haar ineens in het oog kreeg. Zijn wenkbrauwen schoten omhoog, zijn lippen trilden een beetje.

Alsjeblieft, niet wegrennen.

Dat deed hij niet. In plaats daarvan zei hij iets onhoorbaars tegen de anderen, en nu stonden die ook naar haar te staren, met hetzelfde verbijsterde gezicht. Leila besepte hoe jong ze waren. Het waren nog maar kinderen, snotneuzen, deze jongens die deden alsof ze mannen waren.

De leider zette een klein stapje naar voren. En nog een. Hij liep naar haar toe zoals een muis naar een gevallen appel – schuchter en ongemakkelijk, maar ook vastberaden en snel. Zijn gezicht betrok toen hij dichterbij kwam en zag hoe ze eraan toe was.

Niet bang zijn.

Nu stond hij naast haar, zo dichtbij dat ze zijn bloeddoorlopen oogwit kon zien. Ze besepte dat hij lijm had gesnoven, deze jongen van hooguit vijftien, die zogenaamd was opgenomen door Istanbul, maar die wanneer hij er het minst op bedacht was door de stad aan de kant zou worden gesmeten als een oude lappenpop.

Bel de politie, jongen. Bel de politie zodat die mijn vrienden op de hoogte kan brengen.

Hij keek naar links en naar rechts om te controleren of er geen potentiekijkers of bewakingscamera's in de buurt waren. Toen pakte hij snel Leila's ketting vast – een gouden medaillon met een piepkleine smaragd in het midden. Voorzichtig, alsof hij bang was dat het sieraad in zijn hand zou ontploffen, streelde hij de hanger, voelde de comfortabele koelte van het metaal. Hij klikte het medaillon open, er zat een fotootje in. Hij pakte het eruit en bekeek het aandachtig. Hij herkende de vrouw

zelf, een jongere versie van haar – en een man met groene ogen, een lachend gezicht en lang haar, gekamd in een kapsel uit een andere tijd. Ze leken gelukkig samen, verliefd.

Achter op het fotootje stond geschreven: *D/Ali en ik... voorjaar 1976.*

Vlug rukte de leider de hanger van de ketting af en propte de buit in zijn broekzak. Als de anderen, die zwijgend achter hem stonden, al in de gaten hadden wat hij had gedaan, besloten ze het te negeren. Ze waren dan wel jong, maar ze hadden genoeg ervaring in deze stad om te weten wanneer je je slim moest gedragen en wanneer je je van den domme moest houden.

Slechts één van hen zette een stap naar voren en waagde de vraag te stellen, op fluisterton: ‘Is ze... leeft ze nog?’

‘Doe niet zo stom,’ zei de leider. ‘Ze is zo dood als een pier.’

‘Arme vrouw. Wie zou ze zijn?’

De leider hield zijn hoofd schuin en bestudeerde Leila, alsof hij haar nu pas voor het eerst zag. Hij bekeek haar van top tot teen, en er gleed een glimlach over zijn gezicht, als gemorste inkt over een vel papier.

‘Zie je dat niet, sukkel? Ze is een hoer.’

‘Denk je?’ vroeg de andere jongen ernstig – te bedeesd, te naïef om het woord te herhalen.

‘Ik weet het zeker, dombo.’ De leider draaide zich nu half naar het groepje en zei op luide, nadrukkelijke toon: ‘Dit staat straks in alle kranten. En het komt op tv! We worden beroemd! Als de journalisten komen, zal ik wel met ze praten, oké?’

In de verte klonk een auto die flink gas gaf en richting de snelweg scheurde, met piepende banden. De stank van de uitlaatgassen raakte vermengd met de zilte geur van de wind. Zelfs op dit vroege tijdstip, terwijl het zonlicht pas net over de minaretten, de daken en de hoogste takken van de judasbomen spoelde, hadden mensen al haast in deze stad, waren ze al bang om elders te laat te komen.

DEEL EEN

De geest

